

УДК 343.3

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.17.257848>

Н. О. Симоненко,

канд. юрид. наук, доцент кафедри кримінального права Національна академія внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА НОВЕЛА ЩОДО КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена кримінально-правовому аналізу ст. 111-1 КК України «Колабораційна діяльність». Об'єктом кримінальних правопорушень є основи національної безпеки України. Додатковим об'єктом може бути життя і здоров'я людей та право власності. Суб'єкти у ч. 1, ч. 2, ч. 3, ч. 5, ч. 7 – це лише громадяни України (спеціальний суб'єкт), в ч. 4 та ч. 6 – це будь-які особи (загальний суб'єкт). Суб'єктивна сторона – прямий або непрямий умисел. У частині складів для правильної кримінально-правової кваліфікації кримінального правопорушення має місце мета: за ч. 3 – мета пропаганди; за ч. 6 – мета організації та проведення заходів або активної участі в них задля підтримки держави-агресора або уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України. Розкрита об'єктивна сторона кожного складу правопорушення, передбаченого ст. 111-1 КК України. Розкрито співвідношення цього складу кримінального правопорушенням із суміжними кримінальними правопорушеннями, що передбачені ст. 111 КК України «Державна зрада», ст. 260 КК України «Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань» та ст. 436 КК України «Пропаганда війни».

Ключові слова: колабораційна діяльність, злочини проти основ національної безпеки України, воєнний стан, збройний конфлікт.

Постановка проблеми. Із запровадженням 24 лютого 2022 року воєнного стану, проблеми національної безпеки України стали предметом активної дискусії серед вітчизняних та іноземних політиків, а також науковців.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого

самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень¹.

Злочини проти основ національної безпеки України є найбільш небезпечними посяганнями на суспільні відносини, які забезпечують державну безпеку, обороноздатність, незалежність держави, її конституційний лад. Без належної кримінально-правової охорони цих суспільних відносин неможливе нормальне функціонування держави та відповідних її інститутів.

Таким чином, реформування системи національної безпеки та оборони є головним пріоритетом держави відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2030», схваленої Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. Серед головних заходів реалізації цієї реформи визначено оновлення доктринальних та концептуальних підходів до забезпечення національної безпеки. Слід зазначити, що реформування системи забезпечення національної безпеки передбачає внесення й інших змін до законодавства України, зокрема, кримінального законодавства України².

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що питаннями доцільності криміналізації колабораційної діяльності займалися такі вчені як: М. Акімов, М. Бондаренко, О. Головкін, О. Кравчук, В. Кубальський, Р. Мовчан, Є. Письменський, А. Політова, М. Хавронюк та інші вчені. Нині, після криміналізації відповідних діянь, належний кримінально-правовий

¹ Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Дата оновлення: 14.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 14.05.2022).

² Про Стратегії сталого розвитку «Україна – 2030»: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 14.05.2022).

аналіз відповідних складів правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК України, є корисним для правильного їх подальшого застосування під час досудового розслідування.

Мета статті. Кримінально-правовий аналіз ст. 111-1 КК України «Колабораційна діяльність», що допоможе визначити колаборантів та встановити осіб, які своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю здійснювали заходи (та/або сприяли їх здійсненню), спрямовані на нанесення шкоди суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України.

Виклад основного матеріалу. 3 березня 2022 р. Верховною Радою України прийнято Закон № 2108-ІХ, яким Кримінальний кодекс України (далі – КК України) доповнено ст. 111-1 «Колабораційна діяльність», яка внесена до розділу I Особливої частини Кримінального кодексу «Злочини проти основ національної безпеки України».

Незважаючи на наявність у КК України багатьох злочинів проти основ національної безпеки, законодавець виділив певні злочини в окрему статтю, очевидно, бажаючи спростити юридичну кваліфікацію кримінально протиправних діянь, пришвидшити їх розслідування та судовий розгляд.

Слід нагадати, що за загальним правилом під колабораційною діяльністю розуміється будь-яке співробітництво з ворогом, сприяння у здійсненні агресивних дій, розгортанні збройного конфлікту проти України, надання ворогу допомоги під час підготовки та проведення агресії та заподіяння шкоди власній державі.

Збройний конфлікт – зіткнення між збройними силами держав у супереч міжнародно-правовій забороні війни як засобу вирішення спорів.

Проаналізувавши ст. 111-1 КК України, доцільно перш за все зазначити, що структурою даної норми передбачено вісім частин, з яких частини 1–7 передбачають основні склади кримінальних правопорушень, а ч. 8 – кваліфікований склад та примітку, яка складається з чотирьох пунктів.

Така структура пояснюється розгалуженістю форм колабораціонізму, що й знайшли відображення у відповідних частинах статті та виявляється в нелегкій для опанування забороні.

Частина 1 статті 111-1 КК України передбачає кримінальну відповідальність за публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України³.

Під окупаційною адміністрацією варто розуміти державні органи та структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, і підконтрольні Російській Федерації самопроголошені органи, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України.

Склад об'єктивної сторони є формальним, тобто кримінальне правопорушення вважається закінченим з моменту вчинення суспільно-небезпечного діяння, незважаючи на настання чи ненастання суспільно-небезпечних наслідків.

У частині першій цієї статті публічним вважається поширення закликів або висловлення заперечення до невизначеного кола осіб, зокрема у мережі Інтернет або за допомогою засобів масової інформації⁴.

Публічні заперечення вважатимуться кримінально караним, коли свідомо й публічно заперечуватимуться (спростовуватимуться або будь-яким чином применшуватимуться), а отже так би мовити виправдовуватимуться, в

³ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 14.05.2022).

⁴ Там само.

т. ч. серйозні порушення міжнародного гуманітарного права (т. зв. воєнні злочини)⁵.

Публічні заклики полягають у повідомленні будь-якими засобами невизначеному колу осіб інформації у будь-якому вигляді про підтримку рішень або дій держави-агресора, збройних формувань або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України, а також долучення невизначеного кола осіб до таких дій. При цьому важливою є публічність повідомлення, яка визначається окремо в кожному конкретному випадку з урахуванням місця, часу, способу повідомлення та кола адресатів, які сприйняли чи могли сприйняти такі заклики. Дії, спрямовані на повідомлення такої інформації, які не мають публічного характеру, слід розцінювати як підбурювання до вчинення зазначених дій і кваліфікувати за ч. 4 ст. 27 та відповідною частиною статті 111-1 КК України.

Відповідно до Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 64/2022 під державою-агресором варто розуміти Російську Федерацію.

Відповідні заклики є кримінально каранними, якщо вони спрямовані загалом до співпраці з окупантом. Склади правопорушення за ч. 1 ст. 111-1 КК необхідно відмежовувати від передбачених частиною 6 цієї статті, де йде мова про здійснення інформаційної діяльності та організацію і проведення заходів політичного характеру. За ч. 6 ст. 111-1 відповідальність наставатиме

⁵ Кравчук О. О., Бондаренко М. С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3/2022. С. 198–204. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/45>.

в разі, якщо відповідні заходи здійснюються в співпраці з державою-агресором, її окупаційною адміністрацією тощо⁶.

Отже, колабораціонізмом, відповідно до ч. 1 ст. 111-1 КК України вважаються дії громадянина України, який публічно (на мітингах, зборах, в пресі, в мережі Інтернет, тощо) заперечує збройну агресію проти України, окупацію частини території України, закликає до підтримки дій держави-агресора, підтримує збройні формування агресора та його окупаційну адміністрацію, закликає співпрацювати з державою-агресором та її уповноваженими органами, а також до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України.

Частина 2 статті 111-1 КК України передбачає кримінальну відповідальність за добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора⁷.

Це можуть бути незаконні органи влади, а саме державні органи чи органи місцевого самоврядування. У вказаній нормі кримінально караним є добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у т. ч. в окупаційній адміністрації держави-агресора.

Усі органи влади, утворені на тимчасово окупованій території, крім передбачених чинними законами України, є незаконними.

⁶ Кравчук О. О., Бондаренко М. С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3/2022. С. 198–204. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/45>.

⁷ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341–III. Дата оновлення: 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 14.05.2022).

Важливою ознакою об'єктивної сторони є місце вчинення кримінального правопорушення, а саме – тимчасово окупована територія.

Відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 1-1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» тимчасово окупована Російською Федерацією територія України (тимчасово окупована територія) – це частини території України, в межах яких збройні формування Російської Федерації та окупаційна адміністрація Російської Федерації встановили та здійснюють фактичний контроль або в межах яких збройні формування Російської Федерації встановили та здійснюють загальний контроль з метою встановлення окупаційної адміністрації Російської Федерації⁸.

Ці діяння необхідно відмежовувати від суміжних складів кримінального правопорушення. Якщо йдеться про зайняття керівної посади (пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій) у таких незаконних органах влади або про обрання до таких органів, то відповідальність за таке правопорушення кваліфікується за ч. 5 ст. 111-1 КК України. Проблему може становити відмежування цього складу від суміжного складу, передбаченого ч. 7 ст. 111-1 КК, – добровільне зайняття посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території. Добровільне зайняття посади, що не пов'язане з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій у будь-яких незаконних органах влади – це ч. 2 ст. 111-1 КК, а добровільне зайняття будь-якої посади в незаконних судових та правоохоронних органах – це ч. 7 ст. 111-1 КК. У першому випадку ознакою спеціальної норми є відсутність відповідних організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, а в

⁸ Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 05.14.2014 р. № 1207-VII. Дата оновлення: 14.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 14.05.2022).

другому випадку – ознакою спеціальної норми є характер незаконного органу (судовий або правоохоронний)⁹.

Отже, колабораціонізм, відповідно до ч. 2 ст. 111-1 КК України вважаються дії громадянина України, який добровільно зайняв різного роду посади у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, а також брав участь в організації та проведенні незаконних виборів чи референдумів на тимчасово окупованій території або публічно закликав до проведення таких незаконних виборів чи референдумів на тимчасово окупованій території.

Частина 3 статті 111-1 КК України передбачає кримінальну відповідальність за здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утворенню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти¹⁰.

Відповідно, новели кримінального законодавства передбачають особливу кримінальну відповідальність за поширення антиукраїнської пропаганди у сфері освіти.

Кримінальне правопорушення вважатиметься закінченим з моменту, коли особа здійснила хоча б один пропагандистський вчинок (тобто достатньо однієї заяви), або розпочала дії, направлені на зміну стандартів освіти у закладах освіти. Заборони поширюються на всю освітню сферу, як державну, комунальну, так і приватну.

⁹ Кравчук О. О., Бондаренко М. С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3/2022. С. 198–204. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/45>.

¹⁰ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341–III. Дата оновлення: 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 14.05.2022).

Це правопорушення необхідно відмежовувати від пропаганди війни (ст. 436 КК України). Пропаганда війни полягає в публічних закликах до агресивної війни або до розв'язання воєнного конфлікту, а також виготовлення матеріалів із закликами до вчинення таких дій із метою їх розповсюдження або розповсюдження таких матеріалів. Оскільки пропаганда війни є більш тяжким кримінальним правопорушенням, розглядуване правопорушення за ч. 3 ст. 111-1 КК України може частково виглядати як привілейований склад пропаганди війни (якщо вона має на меті сприяння збройній агресії проти України та здійснюється в закладах освіти)¹¹.

Отже, колабораціонізмом, відповідно до ч. 3 ст. 111-1 КК України вважаються здійснення громадянином України пропаганди в інтересах держави-агресора у будь-яких закладах освіти та сприяння впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти України.

Частина 4 статті 111-1 КК України передбачає кримінальну відповідальність за передачу матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора¹².

Відповідно до даної норми, мається на увазі добровільна співпраця, якщо, особу примушують до вчинення відповідних дій, ці дії не будуть протиправними. Особою, яка може бути притягнута до кримінальної відповідальності за вчинення даного кримінального правопорушення, може бути не тільки громадянин України, а й будь-яка особа, яка на законних підставах володіє певними матеріальними ресурсами чи здійснює

¹¹ Кравчук О. О., Бондаренко М. С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3/2022. С. 198–204. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/45>.

¹² Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341–III. Дата оновлення: 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 14.05.2022).

господарську діяльність на території України на момент початку вчинення кримінального правопорушення.

Фактично під категорію провадження господарської діяльності у взаємодії з незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, потрапляє будь-яке постачання товару, виконання робіт, надання послуг таким органам влади (окупаційній адміністрації) або державі-агресору¹³.

Кримінальне правопорушення вважатиметься закінченим з моменту здійснення передачі будь-яких матеріальних ресурсів або від початку провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором та/або незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території.

У разі встановлення фактів здійснення такої господарської діяльності, необхідно визначати, хто діяв і приймав рішення від імені такого суб'єкта господарювання. Це буде, перш за все, керівник, особа, що виконує його обов'язки, або інша особа, що діяла від імені суб'єкта господарювання (під час переговорів, укладення й підписання договору, поставки товарів, робіт, послуг). Особи, що виконували технічні функції (продавці, комірки), залежно від їх умислу, можуть бути пособниками в такому злочині, або їх діяння може не підпадати під ознаки об'єктивної сторони злочину (здійснення господарської діяльності)¹⁴.

Частина 5 статті 111-1 КК України передбачає кримінальну відповідальність за добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-

¹³ Кравчук О. О., Бондаренко М. С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3/2022. С. 198–204. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/45>.

¹⁴ Там само.

агресора, або добровільне обрання до таких органів, а також участь в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території або публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території¹⁵.

Визначальною відмінністю із ч. 2 ст. 111-1 КК України є зайняття особою керівної посади, що пов'язана з виконанням адміністративно-господарських або організаційно-розпорядчих функцій.

Відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 5:

– організаційно-розпорядчі обов'язки – це обов'язки зі здійснення керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності;

– адміністративно-господарські обов'язки – це обов'язки з управління чи розпорядження державним, колективним або приватним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації, забезпечення контролю за цими операціями тощо)¹⁶.

Добровільне обрання до органів влади, створених на тимчасово окупованій території, у т. ч. в окупаційній адміністрації держави-агресора, може відбуватись як у прямий спосіб (шляхом голосування населення), так і в непрямий (обрання певним органом).

Важливим і для першого виду діяння, і для другого є їх учинення на тимчасово окупованій території України. При цьому публічні заклики можуть бути вчинені й за межами тимчасово окупованої території.

¹⁵ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341–III. Дата оновлення: 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 14.05.2022).

¹⁶ Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text> (дата звернення: 14.05.2022).

Щодо складу правопорушення участь в організації та проведенні незаконних виборів або референдумів на тимчасово окупованій території, то йдеться про участь в органах, що проводять незаконні вибори, референдуми – виборчих комісіях чи інших аналогічних органах, інша участь в проведенні виборів, наприклад, в якості кандидата, спостерігача від кандидата¹⁷.

Частина 6 статті 111-1 КК України передбачає кримінальну відповідальність за організацію та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, за відсутності ознак державної зради, активна участь у таких заходах¹⁸.

Під здійсненням інформаційної діяльності розуміється створення, збирання, одержання, зберігання, використання та поширення відповідної інформації.

Ці склади правопорушення є об'ємними, оскільки охоплюють не лише проведення заходів політичного та інформаційного характеру, але й активну участь у таких заходах, це фактично дії по керуванню т. зв. «масовки». Щодо активної участі в заходах – це оціночна категорія. Активна участь може полягати, наприклад, у виступах, вигуках у гучномовці, впливі на інших учасників політичного заходу. Лише сама присутність на мітингу, в т. ч. з певним плакатом, не утворює активної участі¹⁹.

¹⁷ Кравчук О. О., Бондаренко М. С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3/2022. С. 198–204. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/45>.

¹⁸ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341–III. Дата оновлення: 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 14.05.2022).

¹⁹ Кравчук О. О., Бондаренко М. С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3/2022. С. 198–204. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/45>.

Здійснення інформаційної діяльності – також доволі широка оціночна категорія. По суті будь-яка діяльність із поширення, пошуку, одержання, споживання, зберігання інформації²⁰.

Суб'єктом кожного із цих кримінально протиправних діянь є будь-яка особа незалежно від громадянства. Важливим для кваліфікації за цією частиною є відсутність ознак державної зради. Оскільки склад цього кримінального правопорушення є дуже подібним до державної зради, то під час кваліфікації відповідного діяння передусім варто з'ясувати наявність ознак державної зради, зокрема: громадянство України; інформаційний чи фізичний перехід на бік ворога; шпигунство; надання іноземній державі чи організації допомоги в проведенні підривної діяльності проти України.

Отже, колабораціонізмом, відповідно до ч. 6 ст. 111-1 КК України є організація та проведення заходів політичного характеру, як то з'їзди, збори, мітинги, походи, демонстрації, конференції, круглі столи тощо, для підтримки держави-агресора, а також активна участь у таких заходах, здійснена виключно громадянами України.

Частина 7 статті 111-1 КК України передбачає кримінальну відповідальність за добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені

²⁰ Дорогих С. О. Сутність та визначення понять. Інформаційна діяльність та Інформаційна діяльність органів влади. *Інформація і право*. 2013. № 3(9). С. 74–82. URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/13dsodov.pdf>.

або самоорганізовувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України²¹.

Відповідно до примітки до ст. 260 КК України під воєнізованими слід розуміти формування, які мають організаційну структуру військового типу, а саме: єдиноначальність, підпорядкованість та дисципліну, і в яких проводиться військова або стройова чи фізична підготовка. Під збройними формуваннями слід розуміти воєнізовані групи, які незаконно мають на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю²².

Визначальною відмінністю від ч. 2 ст. 111-1 КК України, можна стверджувати, якщо особа обіймає посаду в незаконних судових або правоохоронних органах, безпосередньо пов'язану з виконанням функцій цих органів – здійснення правосуддя або правоохоронної діяльності, то дії такої особи слід кваліфікувати за ч. 7 ст. 111-1 КК України. В іншому випадку – за ч. 2 ст. 111-1 КК України (наприклад, особа є прибиральницею в незаконно створеному суді).

Також, необхідно відмежовувати другий вид діяння даної норми від ст. 260 КК України за територією вчинення. Якщо особа добровільно бере участь у такому формуванні на тимчасово окупованій території, тоді слід кваліфікувати за ст. 111-1 КК України. В іншому випадку – за ст. 260 КК України.

Вказаний склад кримінального правопорушення передбачає широкий діапазон незаконних дій – від зайняття посад в органах судової влади, правоохоронних органах до надання допомоги збройним формуванням держави-агресора у веденні бойових дій проти України. При цьому надання

²¹ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341–III. Дата оновлення: 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 14.05.2022).

²² Там само.

допомоги може бути здійснене у різноманітних формах, у тому числі шляхом надання інформації щодо пересування військової техніки²³.

Отже, колабораціоністами, відповідно до ч. 7 ст. 111-1 КК України вважаються громадяни України, які добровільно зайняли посади в створених державою-агресором судових або правоохоронних органах, а також добровільно брали участь в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях держави-агресора чи надавали таким формуванням допомогу у веденні бойових дій проти України.

Частина 8 статті 111-1 КК України передбачає кримінальну відповідальність за вчинення особами, зазначеними у ч. 5 та ч. 7 ст. 111-1 КК України, дій або прийняття рішень, що призвели до загибелі людей або настання інших тяжких наслідків. Тяжкими наслідками вважається шкода, що в одну тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Частину 8 не можна застосовувати через помилку, адже у ч. 8 ст. 111-1 КК України не вказано, які саме діяння повинні спричинити зазначені наслідки.

Висновки. Боротьба із злочинами проти основ національної безпеки України неможлива без усебічного юридичного аналізу й глибокого знання складу зазначених норм. Наведений аналіз свідчить про широку можливість притягнення до відповідальності колаборантів та тяжкість покарання за такі кримінальні правопорушення, особливо пов'язані із створенням та діяльністю на окупованих територіях України державних інститутів.

Передумовою внесення відповідних змін до КК України стало своєчасне й ефективне реагування законодавства на загрозу життєвим інтересам держави та безпеки її громадян.

²³ Кравчук О. О., Бондаренко М. С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3/2022. С. 198–204. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/45>.

Також, як вже зазначалося вище, у ст. 111-1 КК України передбачено одразу вісім частин, майже в кожній з яких до того ж описані по декілька складів кримінальних правопорушень. Така структурованість та розгалуженість кримінально-правової норми пояснюється максималізмом законодавця, який прагнув навести якомога ширший перелік діянь, що мають розцінюватись як колабораціонізм та забезпечити найбільш повну диференціацію відповідальності за кожне із таких діянь.

Та при більш глибокому аналізі об'єктивної сторони стає очевидним, що законодавець спричинив порушення логічної структури відповідного розділу КК України та допустив змішування визначень об'єктивних сторін кримінальних правопорушень, передбачених іншими статтями КК України.

Список використаних джерел

1. Дорогих С. О. Сутність та визначення понять. Інформаційна діяльність та Інформаційна діяльність органів влади. *Інформація і право*. 2013. № 3(9). С. 74–82. URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/13dsodov.pdf>.
2. Кравчук О. О., Бондаренко М. С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3/2022. С. 198–204. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/45>.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341–III. Дата оновлення: 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 14.05.2022).
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. Дата оновлення: 14.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 14.05.2022).
5. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 05.14.2014 р. № 1207-VII. Дата оновлення: 14.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 14.05.2022).
6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Дата оновлення: 14.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 14.05.2022).
7. Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text> (дата звернення: 14.05.2022).

8. Указ Президента України Про Стратегії сталого розвитку «Україна – 2030» від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 14.05.2022).

REFERENCES

1. Dorohykh, S.O. (2013). The essence and definition of Information activity and Information activity of authorities. *Information and law*, 3 (9), 74–82. URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/13dsodov.pdf> [in Ukrainian].
2. Kravchuk, O.O., Bondarenko, M.S. (2022). Collaborative activities: scientific and practical commentary on the new article 111-1 of the Criminal Code. *Legal scientific electronic journal*, 3/2022, 198–204. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/45> [in Ukrainian].
3. Criminal Code of Ukraine of April 5, 2001 № 2341–III. Date of update: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (access date: 14.05.2022) [in Ukrainian].
4. On the imposition of martial law in Ukraine: Decree of the President of Ukraine of February 24, 2022 № 64 / 2022. Date of renewal: 14.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (access date: 14.05.2022) [in Ukrainian].
5. On ensuring the rights and freedoms of citizens and the legal regime in the temporarily occupied territory of Ukraine: Law of Ukraine of 05.14.2014 № 1207-VII. Date of renewal: 14.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (access date: 14.05.2022) [in Ukrainian].
6. On the legal regime of martial law Law of Ukraine of May 12, 2015 № 389-VIII. Date of renewal: 14.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (access date: 14.05.2022) [in Ukrainian].
7. On Judicial Practice in Cases of Bribery: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine of April 26, 2002 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text> (appeal date: 14.05.2022) [in Ukrainian].
8. Decree of the President of Ukraine on Sustainable Development Strategies «Ukraine – 2030» of September 30, 2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (appeal date: 14.05.2022) [in Ukrainian].

Symonenko N. O. Criminal law novel about collaboration activities

The article is devoted to the criminal law analysis of Art. 111-1 of the Criminal Code of Ukraine «Collaborative activities». The object of criminal offenses is the foundations of national security of Ukraine. Additional objects may include human life and health and property rights. Subjects in Part 1, Part 2, Part

3, Part 5, Part 7. – these are only citizens of Ukraine (special subject), in part 4 and part 6 – these are any persons (general subject). Subjective side – direct or indirect intent. In terms of the composition of offenses important for the correct criminal-legal qualification of the act is the purpose: for Part 3 – the purpose of propaganda; under Part 6 - the purpose of organizing and conducting measures (or) and namely active participation in them in support of the aggressor state or its avoidance of responsibility for armed aggression against Ukraine). The objective side is disclosed for each corpus delicti under Art. 111-1 CC. The correlation of this composition of a criminal offense with related criminal offenses, such as Article 111 of the Criminal Code of Ukraine «Treason» and Article 260 of the Criminal Code of Ukraine «Creation of paramilitary or armed formations not provided by law».

Key words: Collaborative activity, crimes against the foundations of national security of Ukraine, martial law, armed conflict.